

Förord

Det här numret av *1700-tal* är finansierat av *Slots- og Kulturstyrelsen*, vilket härmed tacksamt erkännes. Sedan *1700-tal* utvecklades till en samnordisk tidskrift i mitten av 2010-talet har vi erhållit värdefull finansiering av Nordiska Rådets organ NOP-HS för att driva den löpande verksamheten. 2018 beviljades vi dessutom extraordinära medel för att digitalisera tidskriften och för att ge den grafiska designen ett ansiktslyft. Denna engångssatsning har förskönat både den digitala och den fysiska utgåvan på permanent basis. De medel vi behöver årligen går uteslutande till den digitala versionen. Nu har emellertid NOP-HS dragit in sitt nordiska tidskriftsstöd. 2023 års nummer var det sista som producerades med dessa forna medel. I aktiv väntan på att någon eller några aktörer stegar fram och stillar det skriande behovet av finansiering för nordiska tidskrifter (som i relativ bemärkelse inte är särskilt omfattande) fortsätter vi att söka medel från olika håll för den årliga driften av *1700-tal*. Ett stort tack riktas till de fem sällskapens styrelser som har ägnat tid och möda åt att diskutera och försöka fylla detta behov, särskilt till det danska sällskapet som lyckades vaska fram de medel som behövdes för 2024!

Årets nummer är fullspäckat med ny forskning, enligt sedvanligt förfarande omsorgsfullt granskad och omarbetad i samråd mellan författare, redaktion och kollegial expertis.

I den första texten går *Peter Sebastian Hatlebakk* i närkamp med två upplysningstida översättningar till danska av Tacitus *Germania*. Dessa publicerades med bara två års intervall – 1795 och 1797 – pikant nog av far och son Baden, den senare mer radikal och den förre mer konservativ. Hatlebakks analys av de två översättningarna ger en ny blick på Danmark-Norges upplysningshistoria under 1700-talets mest revolutionära decennium.

Därefter förflyttar vi oss till salongernas Göteborg och ett fynd i det alströmska familjearkivet i form av ett tidigare okänt manuskript om kvinnors ”tapperhet”. Denna text låter *Matilda Amundsen Bergström* och *Ellen Holm* publicera jämte en

DOI: <https://doi.org/10.7557/4.7711>

Copyright: © 2024 The Author(s). This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

kommenterande inledning och en efterföljande analys av innehållet. Skriften är uppbyggd runt ett antal historiska exempel som vittnar om kvinnors potential till tapperhet. I fokus för källtexten står kvinnors könsöverskridande identiteter och handlingar, i synnerhet i samband med krig, och den avrundas med en tvetydig hållning till de så kallade amazonerna.

Äktenskapsmål har genererat många källor från 1700-talet. Men sällan har vi tillgång till så mycket material – dessutom i olika instanser – som i fallet med fru Margeret Bull och löjtnant Christian Rosencranz från det tidiga 1700-talets Trøndelag. *Ann-Sofie Schjøtner Skaar* har tagit sig an fallet med sikte på att utvärdera tidigare forskning om brutna äktenskapslöften och vad detaljrikedomen i detta enskilda fall kan säga om alla de gamla och nya hänsynstaganden som kringgärdade äktenskapsmål under den brytningstid som följde efter införandet av Christian V:s norska lag från 1687.

Multipla rättsliga instanser står också i fokus för *Anton Runessons* text om 1760 års resningsrättegång för tio kvinnor som tre år tidigare hade stått inför rätta för häxeri och erkänt sig skyldiga under tortyr. I resningsmaterialet berättar kvinnorna ingående vilken effekt tortyren hade spelat för deras erkännanden. Runesson argumenterar för att dessa uttalanden ger en värdefull inblick i hur kvinnorna erfor relationen mellan kropp, förstånd och gudstro, och vilka avväganden som upplevdes nödvändiga inför hotet om en snar död.

Två interdisciplinära artiklar avrundar sektionen. *Annabella Skagen* och *Daniela Pawel* ger sig in i medaljframställningens historia med utgångspunkt i Musikkselskapet i Trondheims porträttmedaljonger från 1780-talet. Dessa medaljonger, som avbildade lokala musiker och som är utställda på Ringve Musikmuseum, analyseras med sikte på både den materiella framställningen och vilken funktion de hade i etableringen av musiksällskapet.

Alfred Sjödin, *Hedvig Mårdh* och *Johannes Heuman* stakar i nästa text ut vägen för en interdisciplinär approach till 1700-talets receptionshistoria. Som empiriskt exempel tjänar pjäsen *Gröna Lund*, författad 1856 av Hedvig von Numer och korad till vinnare av Humlegårdsteaterns tävling om det bästa svenska lustspelet i ”fosterländsk anda”. Med utgångspunkt i litteraturvetaren Astrid Errls uppmaning att analysera kulturella minnen utifrån val av medium, samspel med andra berättelser och aspekter av scenframträdanden ger författarna en flerdimensionell analys av pjäsen, vilken genomsyras av metodologiska reflektioner för framtida forskning.

I numrets essä ger *Bragi Ólafsson* en initierad inblick i införandet av barnmorskelitteratur i Island från mitten av 1700-talet. Utöver redogörelser för vilka böcker som användes återger Ólafsson hur den ansvarige ämbetsmannen Bjarni Pálsson uppfattade litteraturens genomslag bland barnmorskorna.

Publiceringslandskapet har förändrats under det senaste årtiondet. Internationellt gångbara publiceringskanaler har blivit mer attraktiva – kanske också viktigare för meritportföljen – samtidigt som många föredrar att publicera sin forskning i mer specialiserade tidskrifter för att kommunicera med forskare inom samma fält. I detta förnyade landskap har *1700-tal* spelat en rad olika roller: Vi har uppnått en påvisbar internationell räckvidd genom vår open access-publicering, vi är fortsatt ett centralt forum för nordisk forskning genom vårt institutionaliserade samarbete mellan 1700-talssällskapen, vi är en multidisciplinär tidskrift som förenar olika former av 1700-talsforskning och vi erbjuder möjligheten att publicera på nordiska språk. Vår policy förblir att författaren själv väljer språk utifrån vilka av ovannämnda behov som väger tyngst. I årets nummer är fyra av sex forskningsartiklar författade på nordiska språk medan två är skrivna på engelska. Denna variation är en välkommen illustration av att vi gladeligen publicerar på olika språk (danska, norska, svenska, engelska, tyska eller franska) beroende på författarens bedömning av vad som passar.

Forskartillvaron har också förändrats det senaste årtiondet, inte minst för utrymmet mellan doktorsgrad och fast tjänst. Därför är årets debattsektion en angelägen läsning. Den innehåller tre texter som på olika sätt diagnosticerar 2020-talets forskartillvaro, analyserar vad den innebär och reflekterar över vad som kan göras. *Astrid Wendel-Hansen* ger en välunderrättad introduktion till det tyska tillståndet och de senaste årens reformförsök av universitetens prekära tjänster, något som sarkastiskt har benämnts som en "Verschlimmbesserung" och följts av de kritiska kampanjerna #IchBinHanna och #ResearchWonderland. *My Hellsing* börjar från ett annat håll genom en självbiografisk text om att "fostras till forskare", om vad som närmast kan liknas vid ett akademiskt vuxenblivande och hur det påverkar livet i olika avseenden. Hon stakar också ut tre riktlinjer för hur en enskild forskare kan agera för att komma vidare på ett konstruktivt sätt. *Are Bøe Pedersen* lyfter i sin text fram kollektiva handlingsmöjligheter genom att redogöra för hur det gick till att starta föreningen *Ferske Forsker*. Det är en ny organisation för norska doktorander och disputerade akademiker som ännu inte har någon fast tjänst. Bara genom att bilda organisationen skapade de en aktiv medvetenhet om gruppens existens och villkor, framhåller Pedersen.

Sist men inte minst bjuder numret på 50 sidor recensioner av avhandlingar och nya centrala verk från alla de fem nordiska länder vars 1700-talssällskap driver denna tidskrift. I nästa nummer finns det plats för fler texter. Hugade recensenter får gärna höra av sig till någon av recensionsredaktörerna vars namn och adresser finns angivna på hemsidan: <https://septentrio.uit.no/index.php/1700/about/editorialTeam>

Återigen vill jag slå ett slag för att skriva recensioner. Visst är det tänkbart med ett forskningslandskap där algoritmer och sökord hjälper oss att nå fram till ny litteratur och ge oss ett hum om vad den har att erbjuda. Men den sortens verktyg är något annat än kollegial respons som ger syre till samtal. Varje recensionstext är ett viktigt bidrag till en fungerande akademisk ekologi.

Sommaren 2024

Johannes Ljungberg, huvudredaktör